

Dr. sc. Nataša Bajić-Žarko
Hania Mladineo Mika
Državni arhiv u Splitu
natasa@das.hr
hania.mladineo@das.hr

OBITELJ GLIGO I NJIHOVA BAŠTINA U RAZDOBLJU KLASICIZMA

U tekstu se donosi kratko saznanje o povijesti bračke obitelji Gligo te se ističu njihovi gospodarski i civilizacijski dosezi, posebno na polju graditeljskih ostvarenja, u 18. i 19. stoljeću. Kao najmarkantniju osobu obitelji autorice posebno ističu Matu Gliga, dvorskog savjetnika, koji je svojim obrazovanjem, znanjem i duhom u vremenu klasicističkih zasada nastanka klasicizma unio europsko ozračje u sredinu u kojoj je živio i djelovao.

Ključne riječi: obitelj Gligo; Bobovišća na Braču; graditeljska baština obitelji; Mate Gligo; klasicizam

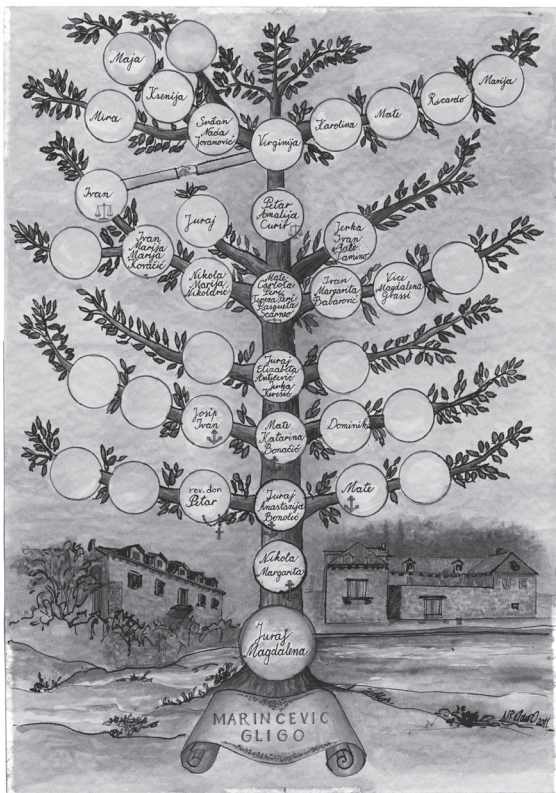
Gligo¹ je nadimak prezimena Marinčević koje je pripadalo rodu Krstulović-Krstić što se doselio iz Bosne bježeći pred Turcima i naselio u Bobovišćima na Braču.²

U povijesnim vrelima prezime Marinčević Gligo prvi se put spominje krajem 17. stoljeća, a tek sredinom 18. stoljeća samo kao Gligo.³ (slika 1)

¹ U Matičnim knjigama rođenih, vjenčanih, umrlih Bobovišća 17. i 18. st. uz prezime Marinčević spominje se nadimak Gligo (Marincevich sine, alias, vulgo, dictus Gligo). MK RVU Bobovišća, 17. i 18. stoljeće, Župni ured Milna.

² Andro Jutronic, „Naselja i porijeklo stanovništva na otoku Braču“ u: *Zbornik za narodni život i običaje*, knj. 34, JAZU, Zagreb 1950., str. 15, Duško Kečkemet, *Brač*, Supetar 1998., str. 171.

³ U Matičnoj knjizi rođenih Bobovišća, u upisu br. 15 od 5. kolovoza 1694. upisana je kod krštenja sina Jurja Marinčevića pok. Petra zvanog Buliga i supruge Katarine kao kuma Magdalena pok. Jurja, Marinčevića (alias) Gligo, To je, inače, najstariji poznati spomen prezimena Marinčević Gligo. MKR 1693-1847, Župni ured Milna. Koncem 18. st. brodoglasnik Mate (1743-1833), sin Jurja Marinčevića Gliga, odbacuje prezime Marinčević i od tada se obitelj preziva samo Gligo. To donajemo iz dokumenta o popisu i procjeni miraza Domenike Gligo iz 1785., sestre, parona Mate Gliga, koji je nazočio tom činu. HR DAST-19, Javni bilježnici srednje Dalmacije, I. Radmili, kut.1.

Slika 1. Obiteljsko stablo Marinčević-Gligo

Već početkom 18. stoljeća braća Juraj i Mate Gligo bili su poznati kao zemljoposjednici, pomorci i vlasnici jedrenjaka. Preko boboviške luke odvozili su vino i ulje u Veneciju i trgovali čak s Krkom. Inače, vino i ulje iz Dalmacije za koje se tvrdilo da je odlične kvalitete, čak bolje od grčkoga, predstavljalo je u 18. stoljeću glavni poljoprivredni proizvod Pokrajine.

U drugoj polovini 18. stoljeća Venecija je liberalizirala trgovinu među komunama pod svojom vlašću,⁴ što je omogućilo uspon bračkog brodarstva i trgovine.

To je dovelo do gospodarskog prosperiteta nekih bračkih pomorskih obitelji kao što je Gligo, koji su, osjećajući se ekonomski jakim, širili svoje posjede i gradili reprezentativne građevine karakteristične po oblicima i stilskim elementima.

⁴ Nataša Bajić-Žarko, *Split kao trgovačko i tranzitno središte na razmeđu istoka i zapada u 18. stoljeću*, Književni krug, Split 2004., str. 25, 30., Dasen Vrsalović, „Povijest otoka Brača“ u: *Brački zbornik*, br. 6, Supetar 1968., str. 376, 378.

Tako su u tihoj i nenaseljenoj uvali luke Bobovišće u 18. stoljeću Marinčevići Gligo sagradili obrambeni Kaštel koji je štitio luku i unutrašnjost otoka Brača od gusara. Tijekom vremena Kaštel gubi obrambenu i sve više dobiva gospodarsku i ladanjsku funkciju.⁵

Većina ladanjskih sklopova, pa tako i Kaštel Marinčević Gligo, utemeljena je iz gospodarskih razloga, radi boljeg održavanja i stalnog nadziranja posjeda. Kako su Marinčevići Gligo trgovali vinom, uljem i žitom, zgrade unutar Kaštela služile su im jednim dijelom za pohranu hrane, vina, ulja i za stanovanje.⁶

Kad je Kaštel točno izgrađen nema podataka Vjerojatno je građen u nekoliko faza. Osim najstarije kuće s puškarnicom za koju se ne zna kad je izgrađena, sa sigurnošću se može tvrditi da je ostale kuće u sklopu Kaštela sagradio Nikola, sin Jurja, brodovlasnik, krajem 17. i početkom 18. stoljeća ili njegova djeca Juraj, Mate i Petar.

Jedini povijesni izvor koji nam поблише objašnjava izgled Kaštela je sporazum o diobi imovine iz godine 1781⁷, poslije smrti Jurja Marinčevića Gliga.

Jezgru - okosnicu cijelog sklopa - činila je kuća koja pripada najstarijem dijelu Kaštela, s nizom obrambenih elemenata u svojoj unutrašnjosti i baroknim luminarom u potkrovlju. Na nju je dodana velika kuća s bunarom, nedovršena kuća s terasom, a na istočnoj strani izgrađena je rezidencijalna kuća. U donjem isturenom zapadnom dijelu rezidencijalne kuće prema vratima, nalazi se otvor za top. Otvor za top se nalazio i uz istočna vrata. Sve ove kuće opasane su obrambenim zidom s puškarnicama uz glavna barokna vrata. Uza zid je dijelom sačuvana kamena

Slika 2. Kaštel Gligo u luci Bobovišća
(Fototeka Konzervatorskog odjela u Splitu)

⁵ U sjevernoj uvali Bobovišće u Velom Drveniku dominira stambeno-gospodarski sklop obitelji Moretti koji po svojim obilježjima podsjeća na Kaštel obitelji Marinčević Gligo u Bobovišćima na Braču. Ivo Babić, „Drvenik Veli, skica jednog naselja“ u: *Zbornik otoka Drvenika*, br. 2, Drvenik 2000., str. 391., Danka Radić, *Pomorska obitelj Moretti*, Trogir - Rijeka 2008., str. 31-33.

⁶ Duško Kečkemet, isto, str. 179.

⁷ HR DAST-19, Javni bilježnici srednje Dalmacije, notar I. Radmili, kut.5.

šetnica na svodovima. Uzduž strehe ističe se profilirani kameni vijenac na konzolama. Karakteristike baroknog stila vide se u profiliranim prozorima, balkonu, luminarima u potkrovlju (ukupno 10) i razvedenom krovu Kaštela. Duž cijelog sjevernog zida i dijelom zapadnog zida Kaštela nalazi se pet kamenih prstena koji su služili za privez brodova. (slika 2)

Konačni izgled Kaštelu kao ljetnikovcu je dao Mate Gligo, dvorski savjetnik. Inače, ljetnikovci su dio ladanjske kulture u kojoj se zrcali odnos vlasnika prema okolišu, socijalnom okružju i krajoliku.

Mate Gligo je otkupio dio kuća u Kaštelu od suvlasnika. Nad zapadnim dijelom zidina, odnosno nedovršenom kućom s terasom, u drugoj polovini 19. stoljeća dozidao je stambeni kat.⁸ Adaptirao je rezidencijalnu kuću i na balkonu postavio ogradu sa svojim monogramom.⁹ Mate Gligo je rekonstrukciju Kaštela završio godine 1886. te ga opremio novim namještajem iz Venecije.¹⁰ Kao zaljubljenik u antičke spomenike amaterski se bavio arheologijom pa je u Kaštelu formirao muzej.¹¹ Prostor uz zapadni dio Kaštela, gdje je nekad bio povrtnjak, prenamijenio je u ružičnjak.

Nakon odlaska u mirovinu preselio se iz Zadra u Bobovišća, gdje je sve do svoje smrti živio u Kaštelu.

Dijelovi namještaja i predmeti iz Kaštela čuvaju se kod nasljednika obitelji Gligo.

Svojom dostojanstvenom arhitektonskom jednostavnošću Kaštel Marinčević Gligo skladno se uklopio u bobovišku luku te njome dominira.¹²

Kuća Gligo smještena na zapadnoj strani sela, prema luci Bobovišće, drugo je reprezentativno zdanje kasnobaroknog klasicizma.¹³ Sagrađena je u prvoj polovini 19. stoljeća usred prostranog vrta kao monumentalna dvokatnica s visokim potkrovljem. Građena je od krupnih klesanika u pravilnim redovima s pet prozorskih osi na dužim i dvije na užim pročeljima. Usred njenog zapadnog pročelja, na drugom katu, ističe se kameni balkon s profiliranim kasnobaroknim

⁸ Pogodba između Mate Gliga i Marijete Gligo od 28. lipnja 1852. u Bobovišćima; Pismo upućeno bratu Nikoli iz Zadra 13. srpnja 1884., Troškovnik izgradnje stambenog kata iznosio je 1668 fiorina., Arhiv obitelji Gligo, depozit u Državnom arhivu u Splitu.

⁹ Takva ista ograda od lijevanog željeza nalazi se na balkonu kuće don Šime Ljubića u Starom Gradu na Hvaru. Vjerojatno je tada to bila moda. Fototeka Konzervatorskog zavoda u Splitu.

¹⁰ Pismo nećaka Mate iz Milne upućeno 4. kolovoza 1886. Mati Gligu, dvorskom savjetniku. Obiteljski arhiv Mladineo Mika.

¹¹ Frane Bulić, „Ritrovamenti antichi a Bobovišće dell'isola Brazza“ u: *Bullettino di archeologia e storia dalmata*, XXII, br. 1-2, 1900., str. 23-30., Andro Jutronić, „Građa za bračku bibliografiju. Arheološka istraživanja na Braču“ u: *Brački zbornik*, br. 3, Split 1957., str. 279.

¹² Gvido Quien, „Tiha luka povratka. Biseri Jadrana“ u: *Otok Brač*, Zagreb 2005., str. 26.

¹³ Rješenje Ministarstva kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Zagreb, 8. studenog 2005. za kuću Cerinić-Gligo u Bobovišćima na otoku Braču na k.č. 196/1 i 196/2, k.o. Bobovišće.

oblikovanim konzolama, s dvostrukim volutama nad glavnim ulazom. Krov je četverostrešni (na četiri vode). U potkrovlju, slijedeći pravilnost prozorskih osi, uzdižu se masivni luminari s dubokom strehom. Na sredini krovišta, pri vrhu, nalaze se po dva simetrična otvora za provjetravanje potkrovlja, natkrivena jednostrešnim kosim krovićem, a po sredini užih strana krovišta uzdiže se po jedan dimnjak četvrtastog oblika.

Kuća Gligo, svojom linijom i obradom stilskih elemenata pročelja i unutrašnjeg prostora, uz naglašenu otvorenost prema okolnom prostoru te svojom veličinom i oblikom, jedan je od najljepših primjera arhitekture toga vremena. (slika 3)

Slika 3. Kuća obitelji Gligo u selu Bobovišća

Unutrašnjost ove skladne dvokatnice krasio je starinski namještaj (danas djelomično sačuvan u obitelji), drvene skulpture samoukog kipara Martina Cerinića (1860-1940) među kojima se ističe polikromirani kip sv. Jurja koji ubija zmaja, zatim bidermajerski portret gospodina Pegana iz Zadra te dvije kompozicija s prikazom Svete Obitelji. Jedna od njih, kako piše Ivana Prijatelj Pavičić, pripada kategoriji malih sakralih kompozicija, rađena u tehnici ulja na bakrenom limu koja pokazuje Svetu Obitelj s malim Ivanom Krstiteljem, nepoznatog je autora, a nastala je u prvoj polovini 17. stoljeća. Druga slika, Bogorodica s djetetom i Ivanom Krstiteljem, rađena je u tehnici ulja na drvu, a djelo je nepoznate venecijanske madonerske radionice iz 16. stoljeća.¹⁴

¹⁴ Ivana Prijatelj-Pavičić, „Prilog poznavanju triju slika porijeklom iz obitelji Cerinić Gligo iz Bobovišća“ u: *Zbornik posvećen 75. obljetnici života Petra Šimunovića, Brački zbornik*, br. 22, Supetar 2007., str. 142-154.

Stilski namještaj i sačuvane umjetnine kuće Gligo odraz su kulture življenja ove veleposjedničke obitelji.

Kod predstavljanja graditeljskih ostvarenja obitelji Gligo svakako treba spomenuti obiteljsku grobnicu-mauzolej na mjesnom groblju u Bobovišćima, koju je dao izgraditi dvorski savjetnik Mate Gligo 1898. prema strogim klasicističkim načelima.¹⁵ Inače, Mate Gligo¹⁶, sin Jurja (1814-1902), jedna je od najmarkantnijih osoba ove obitelji.

Slika 4. Mate Gligo (1814-1902)

Obnašao dužnost "I.R. amministratore della Pretura Fort Opus", a u Kotoru je bio savjetnik "I. R. Consigliere". Nakon Kotora vraća se u Split gdje obnaša dužnost "consigliere presso I. R. Tribunale di Spalato". Oko 1870. odlazi u Zadar gdje je na čelu Apelacijskog suda "I. R. consigliere di

O ranom djetinstvu i školovanju Mate Gliga ima malo podataka. Godine 1835/36. završio je u Splitu sjemenišnu klasičnu gimnaziju, gdje je upisan kao klerik.¹⁷

O njegovom daljnjem školovanju nema podataka. Predpostavlja se da je završio pravo u Beču. Iz sačuvanih osobnih dokumenata Mate Gliga doznajemo da je radio kao pravnik na sudu u Splitu, Trogiru, Makarskoj, Drnišu. U Opuzenu je obnašao dužnost "I.R. amministratore della Pretura Fort Opus", a u Kotoru je bio savjetnik "I. R. Consigliere". Nakon Kotora vraća se u Split gdje obnaša dužnost "consigliere presso I. R. Tribunale di Spalato". Oko 1870. odlazi u Zadar gdje je na čelu Apelacijskog suda "I. R. consigliere di

Slika 4a. Carlotta Peri (1823-1865)

¹⁵ Gradnja grobnice u Bobovišćima na mjesnom groblju izazvala je pravu buru nezadovoljstva, kako piše list iz Zadra, *Katolička Dalmacija*, br. 1, 2. siječnja 1896., citat: "c. k. umirovljeni dvorski savjetnik izazvao je sablazan u svom rodnom zavičaju Bobovišćima podižući neku vrst spomenika da ovjekovječi sebe i svoja glasovita djela na žalosni spomen potomstvu hrvatske mu otadžbine".

¹⁶ Mate Gligo oženio se 1844. u Padovi s Carlottom Peri, kćerkom Pietra Perija c. k. inženjera, koji je radio na isušivanju močvara uz rijeku Po. Danas se njezin klasicistički portret čuva u obitelji Mladineo Mika, a portret Pietra Peria, na slonovači, čuva se u obitelji Peović Mika. Oba su portreta restaurirana u Konzrvatorskom zavodu u Splitu. Mate Gligo s Carlottom imao je četvoro djece. Nakon njezine smrti, oženio se 1869. njezinom sestrom Teresom Peri, a 1891. Paškvetom Scarneo iz Milne. HR DAST 179 - Zbirka matičnih knjiga, MKR br. 47 (1844-1849), MKV Split, sv. Duje (1858-1891), MKV Milna (1872-1894), upis br. 9.

¹⁷ 300. obljetnica splitskog sjemeništa i klasične gimnazije, Biblioteka "Crkva u svijetu" knj. 29, Split 2000., str. 455, HR DAST-57 Klasična gimnazija u Splitu, knj. 17, str. 140.

Appello". Godine 1884. carskim dekretom imenovan je za c.k. dvorskog savjetnika. Imenovanje su kao posebni događaj objavile splitske novine "La Difesa" 26. studenog 1884. (slika 4)

Od 1870. do 1874. Mate Gligo je obnašao dužnost potpredsjednika Dalmatinskoga sabora, glavaru sela Bobovišća i upravitelja crkvinarstva.¹⁸

Imao je literarnog dara i izrazitog smisla za umjetnost. On i njegov brat Nikola, veleposjednik, brodar i trgovac, bili su poznati i izvan Brača.¹⁹

Mate Gligo je bio obrazovan i ugledan i kao takav poznao je važne osobe iz društvenog, političkog i umjetničkog života Dalmacije. Putovanja izvan Dalmacije, a posebno u Italiju, zemlju najznačajnijih europskih ozračja, inspiracije, značilo je za Matu Gliga sakupljanje novih saznanja koja su utjecala na njegovo razmišljanje i ukus. Inače, to je vrijeme kada u umjetnosti još uvijek postoji interes za jasnoću, harmoniju, jednostavnost, proporcijom temeljenom na poznavanju i proučavanju klasičnih kanona²⁰. U tom duhu Mate Gligo, zaljubljenik u antičke spomenike, gradi obiteljsku grobnicu na mjesnom groblju u Bobovišćima.

Grobnicu gradi prema uzoru na mali rimski hram Dioklecijanove palače u Splitu. U njegovu osobnom arhivu pronađen je tlocrt malog rimskog hrama u Splitu, izrađen u tušu s preciznim mjerilima, nepoznatog autora, na osnovi kojeg je Mate Gligo dao sagraditi obiteljsku grobnicu. Ovo graditeljsko ostvarenje s izrazito umjetničkim obilježjima, gotovo do sada nije poznato kulturnoj javnosti jer nije povezano s nekim afirmiranim graditeljskim imenom tog vremena.²¹ (slika 5)

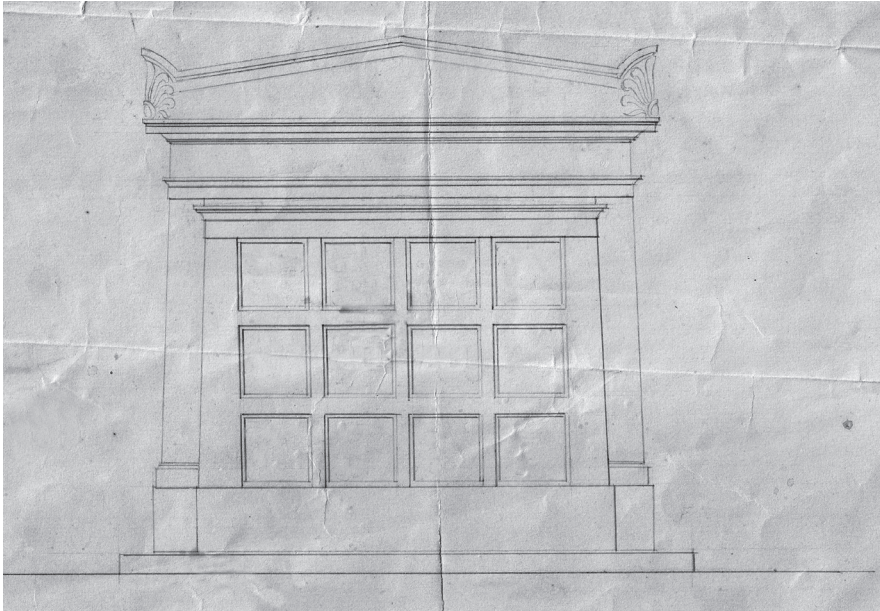
Mauzolej-grobnica počiva na trostepeničastoj bazi. Na pročelju se ističu četiri monumentalna dorska stupa, u gornjoj trećini kanalirana. Na arhitravu mauzoleja reljefno je kapitalnim slovima isklesan natpis koji glasi: *Credo, non moriar in*

¹⁸ Rješenje o premještaju Mate Gliga 1850. Arhiv obitelji Gligo u depozitu Državnog arhiva u Splitu, Dopis br. 6614 iz Makarske od 30. kolovoza 1850., Dekret br. 174 od 12. veljače 1852. i pismo Carlote Peri od 11. kolovoza 1854., Pismo Mati Gligu od brata Vice iz Bobovišća 12. lipnja 1855., Pismo od Petra Perija iz Venecije 3. studenoga 1864., Arhiv obitelji Gligo, spisi Mate Gligo., U matičnoj knjizi rođenih 1875. Bobovišća zabilježeno je da je Mate Gligo, savjetnik Apelacijskog suda u Zadru, bio kum Ivanu Mariju, sinu Jurja Gliga. HR DAST 179, MKR Bobovišća (1855-1877), upis br. 6, 13. kolovoza 1875.

¹⁹ Sačuvan je inventar pielega Nikole Gliga. Brod se zvao *Grande Salvatore* i bio je izgrađen u tršćanskom brodogradilištu. Imao je četvrtastu krmu s manovrom trabakula. Nosivost mu je bila 37 tona, a plovidbena nosivost iznosila je oko 1000 stara. Brod je imao dva jarbola *demezzo e maistra*, dva floka, jedan na krmu i jedan na provi te osam štitnika za sunce *parasoli*. Među ostalim, brod je imao i 3 sidra *speranza*, *mezzana* i *picolla*. U inventaru broda, među predmetima, upisana je slika Bogorodice, zaštitnice broda, u pozlaćenom okviru. Inventario del pielego Austriaco „Grande Salvatore“. Arhiv obitelji Gligo, depozit u Državnom arhivu u Splitu.

²⁰ Ana Šverko, *Arhitektonski projekti Giannantonija Selve u Dalmaciji u razdoblju klasicizma*, Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet, Zagreb 2011., str. 12 (doktorski rad).

²¹ Joško Mihojević, Bračka crkva, Glasilo bračkih župa, godina VI., br. 1-14, Supetar 1984., str. 9.

Slika 5. Idejna skica mauzoleja obitelji Gligo

Slika 5a. Mauzolej obitelji Gligo u Bobovišćima

aeternum. Nad arhitravom je zabat bez ukrasa. Vrh zabata je na visini od četiri metra od baze mauzoleja. Četiri ugla građevine završavaju akroterijima.

U vremenu procvata otočkoga gospodarstva Mate Gligo je u kultiviranju kraljika mjesnog groblja prepustio radove nadarenim domaćim graditeljima. Klesarske i građevinske radove izveo je Marko Juras iz Ložišća, a pomoćni klesari bila su braća Radić iz Bobovišća. Radovi na mauzoleju su trajali dvije godine, od 1898. do 1900.

Grobnica Gligo ima oblik tipične klasične građevine, a odmjerenošću svojih dimenzija i proporcijama predstavlja vrijedno djelo grobne arhitekture. Prije podizanja mauzoleja obitelj Gligo imala je svoju grobnicu u nekadašnjoj crkvi koja je početkom ovog stoljeća srušena.²²

Pripadnici obitelji Gligo bili su pomorci, vlasnici jedrenjaka, veleposjednici, vrsni pravnici, dvorski savjetnici. Graditeljsko naslijeđe koje su ostvarili kao pripadnici građanskog sloja predstavlja baštinu od regionalnog, kulturnog i povijesnog značenja.

---

²² Joško Miholjević (bilj.16), str. 9.

Summary

GLIGO FAMILY AND THEIR HERITAGE IN THE PERIOD OF NEOCLASSICISM

Gligo is a nickname of the Marinčević family. In historical documents, the surname Marinčević Gligo was first mentioned at the end of the 17th century, and from the middle of the 18th century it was mentioned only as Gligo. At the beginning of the 18th century, the Gligos were known as landowners, seafarers and sailboat owners. They traded wine and oil, not only with Venice, but with Corfu as well. The trade procured economic prosperity to the Gligos, which made them feel economically strong enough to start constructing representative buildings characteristic for their shape and stylistic features.

In the 18th century the Marinčević Gligos built a defence Castle in Bobovišće port which assumed a more economic and rustic function through time. The only historical source which more elaborately described the appearance of the Castle is an agreement on the division of property dating from 1781.

Another grandiose edifice of the late baroque classicism is the Gligo house situated at the western side of the village towards the Bobovišće port. It was built in the first half of the 19th century as a monumental two-storey building with a mansard, whose size and shape represent a very significant example of architecture of the time.

Mate Gligo, the court advisor, gave the Castle its final appearance, reconstructing and refurbishing it in 1884. He lived in the Castle till the day he died. Mate Gligo is the most prominent person from the Gligo family. He was a renowned lawyer and personality not only on the island of Brač and in Dalmatia, but beyond its borders. His travels outside Dalmatia, especially to Italy, influenced his thoughts, cognition and taste. In the ambience of Neoclassicism Mate Gligo built a family tomb at the local cemetery in Bobovišće. The tomb was inspired by the small Roman temple of the Diocletian's Palace in Split. This construction achievement with overt artistic features has not been hitherto validated or known to wider cultural public. The tomb is shaped like a classic monument, which represents a valuable work of art of the sepulchral architecture with its appearance and proportions.

The members of the Gligo family were seafarers, traders, renowned lawyers, court advisors. Construction legacy they left behind as members of the civic stratum represents a regionally, culturally and historically important heritage.

Keywords: the Gligo family; Bobovišće; family construction achievements; Kaštel; the Gligo house; tomb mausoleum; Mate Gligo; Neoclassicism